

УДК 336:332.1.001.11
JEL G18

Б. І. Пшик

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи і страхування
Львівського інституту ДВНЗ «Університет банківської справи»
email: pshykb1978@ukr.net
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-7930-0791>

М. А. Вознюк

доктор економічних наук, доцент,
директор Львівського інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»
email: referent@libs.ubs.edu.ua
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-7347-9943>

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ**

Розглянуто теоретико-методичні засади управління фінансовими ресурсами економіки держави: визначено його сутність, завдання і принципи. Під управлінням фінансовими ресурсами економіки держави розглядається система принципів і методів розроблення, ухвалення та реалізації управлінських рішень, спрямованих на формування фінансових ресурсів і підвищення ефективності їх використання всіма економічними суб'єктами – державою, регіонами, окремими підприємствами та установами, домашніми господарствами. Акцентовано увагу на виникненні в Україні певної невідповідності – фінансова система, яка сформована на даний час і забезпечує фінансову підтримку діяльності економічних суб'єктів, навіть за найслабших проявів різного роду ризиків і загроз зазнає дестабілізації, що, у свою чергу, призводить до появи кризи ліквідності, а відтак – до відпливу коштів з економічної системи країни, підвищення рівня інфляції тощо. Обґрунтовано послідовність формування концепції управління фінансовими ресурсами, яка визначає економічні, організаційні й правові засади їх формування, нароцування і використання з метою забезпечення сталого розвитку країни та розв'язання соціальних проблем. Визначено основні напрями розроблення і реалізації концепції: оцінку обсягу фінансових ресурсів; моніторинг їх використання, розроблення відповідного мотиваційного механізму; що стимулюватиме зростання обсягів фінансових ресурсів; виявлення й оцінку ризиків і загроз, які виникають у процесі їх формування та використання, а також розроблення інструментів, спрямованих на мінімізацію зазначених ризиків і загроз у країні.

Ключові слова: конкурентоспроможність, ринкова економіка, сталий розвиток, управління, фінансові відносини, фінансові ресурси.

Pshyk B., Voznyuk M. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASES OF DEVELOPMENT OF THE CONCEPT OF MANAGEMENT OF FINANCIAL RESOURCES OF THE ECONOMY OF THE STATE

The article deals with theoretical and methodical principles of management of financial resources of the state economy: its essence, tasks and principles are defined. Under the management of the financial resources of the state economy, a system of principles and methods for the development, adoption and implementation of management decisions aimed at creating financial resources and increasing the efficiency of their use by all economic actors – the state, regions, individual enterprises and institutions, and households – are considered. The attention is paid to the emergence of a certain inconsistency in Ukraine – the financial system that is currently formed and provides financial support for the activities of economic entities, even at the weakest manifestations of various types of risks and threats is destabilizing, which in turn leads to a liquidity crisis, and therefore – before the outflow of funds from the country's economic system, inflation and so on. The absence of an integrated approach to the formation and use of financial resources in the program documents of the state is conditioned, first of all, by the lack or limited volume of the financial component. In addition, there is a lack of recalculation of certain sectoral and regional peculiarities, since the main emphasis is being made on the formation and use of budgetary resources, which makes the developed programs and strategies of economic development, for the most part, to be financially unsecured. Therefore, the necessity of developing a holistic concept aimed at the formation, increase and use of financial resources, as well as the development of effective mechanisms for their management to ensure the development of the national economy, is now over. The sequence of forming the concept of management of financial resources, which determines the economic, organizational and legal principles of their formation, increase and use in order to ensure sustainable development of the country and solve social problems, is substantiated. The main directions of development and implementation of the concept are defined: estimation of volume of financial resources; monitoring their use, developing the appropriate motivational mechanism; which will stimulate the growth of financial resources; identifying and assessing the risks and threats that arise in the process of their formation and use, as well as developing tools aimed at minimizing these risks and threats in the country.

Keywords: competitiveness, market economy, sustainable development, management, financial relations, financial resources.

Постановка проблеми. Новий етап розвитку і модернізації української економіки, її інтеграція у світове господарство зумовили доцільність перегляду підходів до вибору нових чинників інвестиційно-інноваційного розвитку і створення сприятливих умов для їх використання. Проте досягнення стійкого зростання на основі реальної реструктуризації економіки і підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва стримується недостатністю фінансових ресурсів, які відіграють ключову роль у процесах забезпечення економічного зростання. За оцінками науковців і експертів, для модернізації економіки України потрібно від 165 до 300 млрд дол. США. При цьому в Україні виникає певна невідповідність – фінансова система, яка сформована на даний час і забезпечує фінансову підтримку діяльності економічних суб'єктів, навіть за найслабших проявів різного роду ризиків і загроз зазнає дестабілізації, що, у свою чергу, призводить до появи кризи ліквідності, а відтак – до впливу коштів з економічної системи країни, підвищення рівня інфляції тощо.

Ураховуючи те, що для здійснення модернізації потрібні значні обсяги фінансових ресурсів, забезпечити її проведення в межах окремо взятого бюджетного, акціонерного, позикового, венчурного, зовнішнього фінансування або самофінансування практично неможливо, оскільки потребує комплексного розв'язання цієї проблеми. Відсутність у програмних документах держави комплексного підходу до формування і використання фінансових ресурсів зумовлена, передусім, або відсутністю, або обмеженим обсягом фінансової компоненти. Крім того, має місце недоврахування окремих галузевих і регіональних особливостей, оскільки на даний час основні акценти роблять на формуванні й використанні бюджетних ресурсів, унаслідок чого розроблені програми і стратегії економічного розвитку здебільшого виявляються фінансово незабезпеченими. Тому нині й нарізла необхідність розроблення цілісної концепції, спрямованої на формування, нарощування і використання фінансових ресурсів, а також розроблення ефективних механізмів управління ними для забезпечення розвитку національної економіки.

Аналіз останніх досліджень. Варто констатувати, що проблеми фінансового забезпечення потреб національної економіки висвітлювалися в наукових працях багатьох вітчизняних дослідників. Вагомий внесок у дослідження зазначеної проблематики здійснили такі вчені-економісти, як: О. Барановський, І. Бланк, Д. Ванькович, З. Варналій, О. Василик, В. Геєць, Н. Демчишак, В. Дем'янишин, О. Кириленко, І. Михасюк, М. Крупка, М. Кульчицький, В. Федосов, С. Юрій та ін. Однак у більшості наукових праць розглядаються питання сутності та структури фінансових ресурсів, підходи до оцінювання та аналізу, а також напрями підвищення ефективності їх використання. Значно менше публікацій присвячено проблемам пошуку механізмів управління фінансовими ресурсами національної економіки.

Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо формування концепції управління фінансовими ресурсами економіки держави.

Основні результати дослідження. Під управлінням фінансовими ресурсами економіки держави розглядаємо систему принципів і методів розроблення, ухвален-

ня та реалізації управлінських рішень, спрямованих на формування фінансових ресурсів і підвищення ефективності їх використання всіма економічними суб'єктами – державою, регіонами, окремими підприємствами та установами, домашніми господарствами. З другого боку, таке управління передбачає здійснення комплексного впливу на кожен вид фінансових ресурсів і спрямоване на зростання обсягів і рівня ефективності їх використання, досягнення фінансової самодостатності і стабільності як у державі загалом, так і на всіх інших рівнях економічних відносин. Це повинно здійснюватися безперервно, з урахуванням поточної економічної та політичної ситуації в державі, особливостей розвитку окремих регіонів, а також впливу зовнішніх чинників, які не піддаються регулюванню. Тому потрібно передбачити можливість гнучкого та оперативного ухвалення управлінських рішень, які впливають на всі аспекти фінансового життя національної економіки, що призводить до кількісних і якісних змін.

До складу важливих завдань управління фінансовими ресурсами економіки держави мають входити: статистична оцінка наявності фінансових ресурсів у країні на конкретний період часу; оцінка повноти й ефективності їх використання за попередній період і виявлення основних тенденцій у їх використанні; порівняльний аналіз використання фінансових ресурсів відповідно до встановлених вимог (планових завдань, нормативних показників, стандартів, законодавчих актів тощо); пошук резервів і можливостей підвищення ефективності використання фінансових ресурсів за рахунок удосконалення системи управління ними на основі впровадження інноваційних технологій; оцінка втрачених можливостей раціонального використання фінансових ресурсів у результаті виявлених слабких місць в управлінні ними; обґрунтування можливостей підвищення повноти й ефективності використання фінансових ресурсів економіки держави на основі виявлених резервів та ліквідації допущених втрат; оцінка достатності фінансових ресурсів економіки держави для забезпечення стратегічних завдань її розвитку [1, с. 35–36].

На наш погляд, таке управління повинно базуватися на низці взаємопов'язаних і взаємозумовлених принципів, що дасть змогу досягнути максимальної ефективності використовуваних ресурсів у цілях забезпечення розвитку національної економіки, а саме: *принцип синхронності* розвитку макро-, мезо- і мікрорівня, який спрямований на створення сприятливих умов для підвищення економічної та соціальної ефективності діяльності підприємницьких структур, фінансово-кредитних установ, домашніх господарств, які сприятимуть розвитку національної економіки країни загалом; *принцип адаптації* до змін зовнішнього середовища, який покликаний забезпечити досягнення максимальної вигоди від використання впливу позитивних факторів і тенденцій макrorівня шляхом коригування ухвалених управлінських рішень і заходів впливу, а також створення механізмів захисту від прояву негативних факторів і тенденцій; *принцип стратегічної гнучкості*, який забезпечує виділення пріоритетних цілей і напрямів діяльності, їхніх підцілей і завдань; *принцип державно-приватного і соціального партнерства*, що дасть змогу гармонізувати інтереси держави і приватного сектору економіки, а також населення в частині створення і розвитку виробничої та соціальної інфраструктури,

поліпшення екологічної ситуації, підвищення добробуту громадян і рівня зайнятості; *принцип акумуляції* тимчасово вільних фінансових ресурсів, залучення яких сприятиме зростанню фінансового потенціалу економіки; *принцип економічної безпеки*, що сприятиме захисту від можливих об'єктивних і суб'єктивних загроз; *принцип стимулювання*, який передбачає зацікавленість усіх сторін у досягненні максимального результату зростання фінансових потоків і підвищення ефективності їх використання; *принцип транспарентності*, що дає змогу отримувати достовірну і повну інформацію про фінансові потоки економічних суб'єктів.

При цьому з позицій процесного підходу управління фінансовими ресурсами економіки держави повинно містити такі складові [2]: управління процесом формування фінансових ресурсів і його забезпечення – формування адекватної потребам і можливостям держави податкової системи, розвиток фінансово-кредитних установ, страхового і фондового ринків, створення умов для формування фінансових ресурсів суб'єктів господарювання і домогосподарств (фінансування поточних і капітальних витрат); створення сприятливих умов для розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів, підвищення ефективності їх використання; управління процесами нарощування потенціалу на всіх рівнях – держави, регіонів, окремих економічних суб'єктів – створення умов для акумулювання фінансових ресурсів держави, суб'єктів господарювання, заощаджень населення; управління фінансовими відносинами, які виникають у процесі формування і використання ресурсів між усіма ланками економічних відносин та гармонізація інтересів усіх зазначених вище учасників; управління ризиками (загальноекономічними, інфляційним, кредитним, валютним, процентним, ризиками репутації і втраченої вигоди тощо) і загрозами, які виникають у процесі формування, нарощування та використання фінансових ресурсів, що, у свою чергу, повинно передбачати формування відповідних резервів і застосування дієвих механізмів зниження цих ризиків.

Важливо зазначити, що ефективність управління фінансовими ресурсами економіки країни суттєво залежить від визначених пріоритетів фінансової політики. На нинішній день назріла об'єктивна необхідність розроблення та реалізації відповідного документа – Концепції управління фінансовими ресурсами національної економіки, який би визначав пріоритетні напрями і джерела фінансового забезпечення економічних суб'єктів, а також сукупність економічних, організаційних та правових засад формування, нарощування і використання фінансових ресурсів з метою забезпечення економічного розвитку держави, а також розв'язання широкого кола соціальних проблем. Послідовність формування зазначеної вище концепції зображено на рис. 1.

Перший етап – обґрунтування необхідності розроблення концепції управління фінансовими ресурсами економіки країни – потребує проведення комплексу потрібних наукових досліджень, у ході яких вивчають проблеми фінансового забезпечення на державному рівні.

На цьому етапі доцільно провести аналіз наявних фінансових ресурсів, виявити потреби в залученні коштів з різноманітних джерел, проаналізувати вплив внутрішніх і зовнішніх чинників на процес формування фінансових ресурсів національної економіки, вивчити механізми акумулювання ресурсів, виявити

ризики і загрози, які призводять до зниження стійкості, результативності, ліквідності і платоспроможності економічних суб'єктів регіону [3].

При цьому важливо для розрахунку обсягу фінансових ресурсів національної економіки використати підходи, які ґрунтуються на аналізі споживчих витрат і заощаджень, капітальних видатків бюджету, прибутку, амортизаційних відрахувань, капітальних і фінансових інвестицій підприємств, ресурсів банківської системи і фінансових установ, недержавних пенсійних фондів, інститутів спільного інвестування, емісії й обігу цінних паперів, що дасть змогу оцінити наявні обсяги фінансових ресурсів у державі та виявити незадіяні резерви, які потенційно можуть бути спрямовані на розвиток економіки [3].

Кінцевим результатом проведення наукових досліджень на першому етапі повинно бути обґрунтування щодо необхідності розроблення концепції, завдання на її розроблення, ухвалення рішення про створення робочої групи і визначення її складу.

Основними функціями такої групи є організація робіт у напрямі вироблення концептуальних рішень, забезпечення їх супроводу і доведення до виконавців, здійснення контролю за виконанням поставлених завдань, внесення, за потреби, змін у концепцію. У склад робочої групи, яка займається розробленням зазначеного вище документа, повинні увійти висококваліфіковані фахівці, відповідальні особи, які безпосередньо відповідають за якість поставлених завдань та їх виконання. Рішення про створення і склад такої групи ухвалюють на регіональному рівні і воно забезпечується відповідними повноваженнями.

Робоча група із питань супроводу концепції та управління нею повинна функціонувати впродовж періоду її реалізації. Результати впровадження концепції, її позитивні результати, недоліки і проблеми повинні стати предметом обговорення не тільки владних структур, а й безпосередньо її виконавців, учасників, зацікавлених економічних суб'єктів, громадськості.

Другий етап – визначення мети і цілей концепції – формується на основі узагальнення інформації, отриманої на першому етапі. Цей етап передбачає постановку мети концепції, стратегічних цілей управління фінансовими ресурсами національної економіки, визначення форм і методів їх досягнення. Водночас сформовуються завдання стосовно забезпечення умов для реалізації Концепції, включаючи внесення змін у чинну нормативно-правову базу, а також пропозиції стосовно розроблення нових документів законодавчого і нормативно-правового характеру, які мають сприяти процесам формування та ефективного використання фінансових ресурсів.

На *третьому етапі* відбувається розроблення і відбір варіантів концепції. Доцільно також розробити декілька варіантів і сформувати альтернативні комплекси заходів щодо їх реалізації. При цьому для конкретизації цілей проводять їхнє ранжування за рівнем важливості на основі застосування методів експертних оцінок. Після цього розглядають альтернативні комплекси заходів, оцінюють можливості щодо їх реалізації. На основі результатів оцінювання виробляють порівняльну оцінку всіх альтернативних варіантів і визначають найбільш ефективний, котрий і стає попереднім проектом концепції.

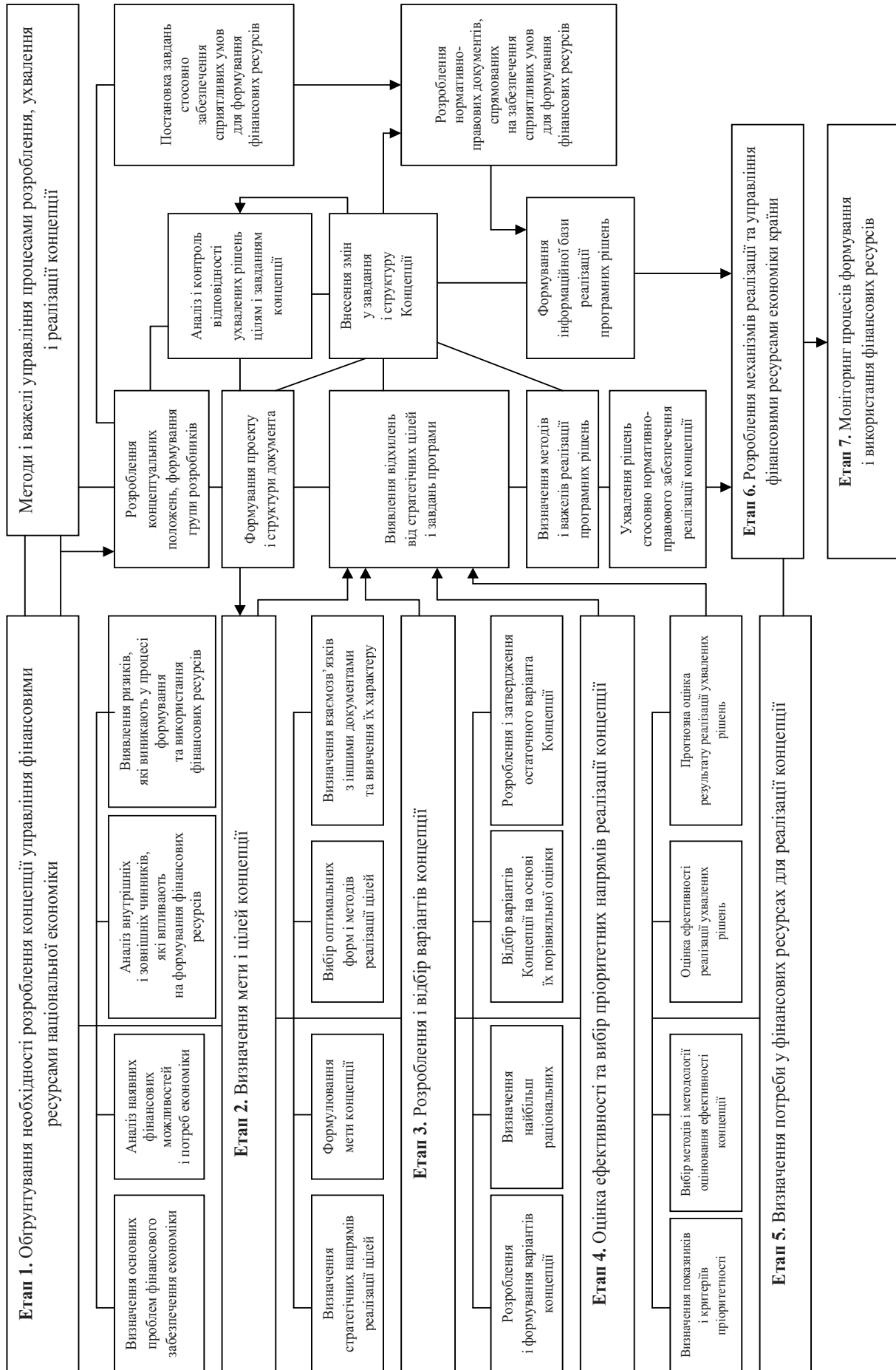

Рис. 1. Послідовність формування концепції управління фінансовими ресурсами економіки країни

Четвертий етап – оцінка ефективності та вибір пріоритетних напрямів реалізації концепції – має розрахунково-аналітичний характер. Визначають показники і критерії пріоритетності різних напрямів формування та використання фінансових ресурсів, аналізують різні варіанти досягнення цілей, оцінюють ефективність реалізації ухвалених рішень, визначають їхній можливий вплив на розвиток національної економіки. На цьому етапі відповідно до отриманих результатів вносять зміни у структуру і завдання концепції, нормативні документи.

П'ятий етап розроблення концепції спрямований на визначення ресурсної забезпеченості ухвалених рішень. На цьому етапі визначають потреби у фінансових ресурсах для забезпечення концептуальних рішень, формують сценарій побудови інфраструктури, яка має забезпечувати реалізацію концепції.

На *шостому етапі* розробляють механізми, які спрямовані на стимулювання процесів формування фінансових ресурсів і передбачають зниження рівня витратності функціонування суб'єктів господарювання та підвищення конкурентоспроможності країни, розвиток банківських і небанківських фінансово-кредитних установ, підвищення якості управлінських рішень. Також на цьому етапі доцільно розробляти інструменти щодо мінімізації ризиків, які виникають у ході формування і використання фінансових ресурсів.

Сьомий етап передбачає здійснення моніторингу процесів формування та використання фінансових ресурсів, що містить: аналіз їх наявності в економічних суб'єктів, а також аналіз фінансових потоків, що надходять у формі позик; моніторинг перерозподілу фінансових потоків у розрізі регіонів та галузей економіки; контроль за цільовим і раціональним використанням виділених фінансових ресурсів; оцінку ефективності використання фінансових ресурсів у національній економіці.

Поряд із відомими показниками – обсягом валового внутрішнього продукту (ВВП) і ВВП на одного жителя країни – індикаторами стану й ефективності управління фінансовими ресурсами доцільно проводити постійну оцінку таких показників, як темп приросту сукупного продукту фінансового сектору, частка заборгованості у ВВП, обсяг отриманих кредитів суб'єктами господарювання і домашніми господарствами на одного жителя, обсяг заощаджень у розрахунку на одну особу, забезпеченість економічних суб'єктів фінансовими послугами, співвідношення рентабельності в експортноорієнтованому і внутрішньому секторах регіону тощо.

Таким чином, починаючи з першого етапу розроблення концепції і до завершення терміну її виконання одночасно мають вирішуватися два взаємопов'язані завдання: безпосереднє розроблення концепції, управління процесами розроблення і реалізації концепції.

Висновки. Ураховуючи постійні зміни внутрішнього і зовнішнього середовища, існує об'єктивна по-

треба в розробленні відповідного механізму управління фінансовими ресурсами економіки держави, який передбачає управління процесами його формування, нарощування і використання, а також управління фінансовими відносинами в державі.

На нинішній день назріла об'єктивна необхідність розроблення і реалізації відповідного документа – концепції управління фінансовими ресурсами національної економіки, який би визначав пріоритетні напрями й джерела фінансового забезпечення економічних суб'єктів, а також сукупність економічних, організаційних і правових засад формування, нарощування і використання фінансових ресурсів з метою забезпечення економічного розвитку держави та розв'язання широкого кола соціальних проблем.

Особливу увагу в процесі розроблення такої концепції важливо звернути: на оцінку обсягу фінансових ресурсів; моніторинг їх використання, розроблення відповідного мотиваційного механізму, що стимулюватиме зростання обсягів фінансових ресурсів; виявлення й оцінку ризиків і загроз, які виникають у процесі їх формування та використання, а також розроблення інструментів, спрямованих на мінімізацію зазначених ризиків і загроз у країні.

Список використаних джерел

1. Крупка М. І. Формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в економіці. Львів, 2011. 404 с.
2. Портна О. В. Сукупний фінансовий потенціал України як ресурс у процесі свого відтворення. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 6. Режим доступу: <http://globalnational.in.ua/archive/6-2015/160.pdf>
3. Опарін В. М. Модернізація фінансової інфраструктури як основа забезпечення стабільності національної економіки. Ефективна економіка. 2015. № 5. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4042>.

References

1. Krupka, M. I. (2011). *Formuvannia finansovoho potentsialu investytsiinoi diialnosti v ekonomitsi* [Formation of the financial potential of investment activity in the economy]. Lviv: Ivan Franko Lviv University [in Ukrainian].
2. Portna, O. V. (2015). *Sukupnyi finansovyi potentsial Ukrainy yak resurs u protsesi svoho vidtvorennia* [The aggregate financial potential of Ukraine as a resource in the process of its reproduction]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and national problems of the economy*, 6. Retrieved from <http://globalnational.in.ua/archive/6-2015/160.pdf> [in Ukrainian].
3. Oparin, V. M. (2015). *Modernizatsiia finansovoi infrastruktury yak osnova zabezpechennia stabilnosti natsionalnoi ekonomiky* [Modernization of financial infrastructure as a basis for ensuring the stability of the national economy]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, 5. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4042> [in Ukrainian].

Надійшло 20.03.2018.